

ՀԱՅ ՍՓԻԻՌԸ

ԻՐ ՀԱՐՑԱԿԱՆՆԵՐՈՎ

Անկախ Հայաստանի մը յանկարծական ծնունդը քանի մը կարեւոր ազդեցութիւններ ունեցաւ Սփիւռքի վրայ: Նախ, գոցեց անոր սահմանները, ներսէն ու դուրսէն: Այսինքն, Սփիւռքը իր դիմացը կը գտնէ միջազգային օրէնքով վաւերացուած Հայաստան մը, եւ ուրեմն ինքն ալ, իր կարգին, պարտի սահման գծել իր շուրջ, իր ինքնութիւնը յայտնել Հայաստանին ու աշխարհին: Ասիկա կը նշանակէ ներքին սահմաններու ալ փնտռութիւն մը, նոր յղացքներու, նոր բառամթերքի մը գործածութիւնը: Եւ նոր ինքնութեան մը որոնումը:

Այս իմաստով էր որ Հայաստանի անկախացումը երկրաշարժի մը տպաւորութիւնը ըրաւ Սփիւռքի մէջ: Շատեր, տարուած տասնամեակներու մերժումի եւ հակամարտութեան թմրեցուցիչ մտայնութենէն, չանդարդարձան եղելութեան, ու շարունակեցին իբրեւ թէ ոչինչ փոխուած էր: Ուրիշներ, շէտած ու կուրցած դէպքին հրաշքի համազօր շառայլէն՝ կորսնցուցին անհատական դատողութիւնը, կռնակ դարձուցին Սփիւռքին եւ Համլինի մոգական սրնգահարէն հմայուած, կ'երթան իրենց երջանիկ ճամբան: Եղան ուրիշներ նաեւ, որոնք զգացին յեղափոխական կացութիւնը ու կը ջանան յարմարիլ՝ նոր հարցումներ հարցնելով եւ Սփիւռքեան նոր արեւելում մը, ինքնութիւն մը փնտռելով: Ի՞նչ տեսակ ազգ ենք մենք, ո՞րը կ'երթան Սփիւռքն ու Հայաստան, առո՞ղջ է մեր մշակոյթը, ի՞նչ կը նշանակէ հայ ըլլալ 21րդ դարու սեմին:

Քանի մը ընդհանուր պատասխաններ կան այս հարցումներուն: Մէկը ա'յն է, որ եթէ Լիբանանի հայութեան ցոյց տուած կորովի ու ներզօր ոյժը, թէ՛ բարոյական եւ թէ՛ ֆիզիքական իմաստով դիմանալու քաղաքային ահաւոր պատերազմին՝ մեր ազգին անխորտակելիութեան նոր մէկ փաստն էր. անկախութեան տիրանալը վկայութիւն մըն է թէ մեր ժողովուրդը իւրայատուկ ներդրում մը ունի ընելիք

քաղաքակրթության մէջ: Իր ամէնէն պարզ ձեւին մէջ, ասիկա կը նշանակէ թէ Հայկական Սփիւռքին դարաւոր գոյութիւնը ինքնին մտածել կու տայ թէ հողային ու քաղաքական սահմանում մը միակ տարազը չէ, որուն շնորհիւ ժողովուրդը մը կը տեւէ ու կը մասնակցի մարդկութեան արկածախնդրութեան: «Պատմական սխալ» մը չէ Սփիւռքը՝ ընդհակառակը՝ մարդկութեան ապագան կանխող կենցաղի կերպերէն մին կրնայ ըլլալ: Սփիւռքեան տարազին մէկ ուրիշ օրինակը հրեաներն են ու այս երկու ազգերուն փորձառութիւնը գալիք դարերու մարդկային ընկերութեան հոլովոյթներու ուղղութեամբ, դրական արարք մըն է, որքան ալ յաճախ կամովին եղած չըլլայ ատոր ընտրութիւնը:

Յստակ է թէ Սփիւռքի սահմանումն ու սահմանները տառացիօրէն առնուելու չեն: Իր նախնական ձեւին մէջ աշխարհագրական՝ Սփիւռք յղացքը տեսական կողմ մըն ալ ունի եւ այս է որ Հայաստանի պետականացումով իր յանկարծական բերեղացումը կը ստանայ, իր ցանկապատին կը հասնի: Սփիւռքը իբրեւ մտքի վիճակ՝ ապակեզրոն եւ ազգային պատմութենէն եւ աշխարհագրական սահմանափակումներէն ազատագրուած անձի մը՝ զուտ ենթակայական երեւոյթ մըն է, մարդկային ազատութիւնը զգալու իւրայատուկ եղանակ մը: Օտարութիւնը, միջավայրի մը չպատկանելու, դուրս ձգուած ըլլալու կամ դուրսը գտնուելու զգացումը որ կ'ընկերանան՝ այլասերումի ուրուականը կը գծեն անոնց համար, որոնք արդէն լուսանցքային գոյութիւն մը ունէին: «Այլասերում» գաղափարը, եթէ վերլուծենք, կը տեսնենք թէ ժխտականին, այսինքն անիքնութեան մէջ հալելու իմաստին քով ունի նաեւ դրական գոյն մը: Այս «այլ»ը պարզապէս ուրիշ ազգն է, տարբեր ազգն է որ անպայման գէշ մէկը չէ: Մարդիկ առ հասարակ ո'չ լաւ են, ո'չ ալ գէշ, պարզապէս են: Աւելի լաւ՝ քան թէ գէշ: Մանաւանդ երբ մտածենք թէ «այլ» = «օտար» = «դուրս» այնքան կը պատշաճի հայուն, որքան ոչ-հայուն՝ երբ այս վերջինին անկիւնէն քննենք կացութիւնը: Ո՞վ է օտարը այս աշխարհի երեսին՝ եթէ ոչ մարդը, ամէն մարդ իր կարգին: Այսպէս է որ հայ անհատը, շեշտելով «այլասերումին» միայն ժխտական գոնաւորումը՝ ինքզինքը կը մեկուսացնէ մարդկութենէն, ինքն է որ մարդոցմէն դուրս կը մնայ, կը դառնայ «դուրսինը», «օտարը» աշխարհի երեսին: Ու հայուն մէջ կը տուժէ անմիջականօրէն մարդկայինին որակը եւ ծայր կու տայ հայութեան անցելապաշտութեան:

Հայկական պետութեան մը ստեղծումը կը շեշտէ մեր ազգին երկու հատուածներուն, Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ անհաւասարութիւնը: Մէկը կեդրոն ունի, միւսը՝ ապակեզրոն Սփիւռքը՝ ոչ: Կեդրոն, անշուշտ, կը նշանակէ հեղինակութեան մը առկայութիւնը, օրէնքի, հակալիւի, պատասխանատուութեան եւ իրաւունքի աղբիւր մը: Եւ սակայն իր զուտ զգացական ըմբռնումով, Սփիւռքը ունի իր կեդրոնը,

որ ահարկու մագնիսի մը պէս, նման տիեզերքի Black Hole-երուն՝ իրեն կը քաշէ ամէն սփիւռքահայու հոգեկան աշխարհը: Այսինքն՝ հայրենիքը: Այս երկու հակադէր մոլոմներուն, մին կեդրոնախոյս, միւսը կեդրոնաճիգ հանգոյցին՝ կը գտնուի Սփիւռքահայը: Ներքին բզկտում մը, դժուար հաստատուելիք հաւասարակշռութիւն մը կը յատկանշեն մեր հոգեբանութիւնը: Դէպի դուրս, դէպի ազատ, անսահման աշխարհը յանուն անկախութեան եւ հասունացման՝ դէպի ներս ու միսթիք կեդրոն՝ յանուն ներքին, առհաւական պահանջներու, եւ ազգային դարաւոր մոլոմներու: Հայ մը շատ դիւրութեամբ կրնայ Հայաստանի սրտին ապրիլ՝ եւ սակայն անկէ հեռու զգալ, անկէ անջատուած եւ արգիլուած զգալ, ինչպէս էր պարագան շատ մը գրողներու՝ խորհրդային վարչակարգի տասնամեակներուն: Հայաստանի գրողներու հայրենասիրական գրականութիւնը այդ երկուութիւնը կը մատնէ: Շիրազի մէջ Սփիւռքահայու հոգեբանութենէն բան մը կարելի է նշմարել, որուն մենք կարօտ անունը կու տանք, Հայաստանցիք՝ հայրենասիրութիւն: Հեռու, անհասանելի, անիրականալի, ազատ, անկախ, միացեալ ու իտէյալ Հայաստանի մը սէրը հազար տարիէ ի վեր կը կրծէ ամէն հայու սիրտը ու կը հրահրէ անոր երեւակայութիւնը: Համայնաւար, անանկախ Հայաստանը եւ աքսորուած Սփիւռքը այդ երազով ապրեցան եօթնասուն տարի: Այսօր, անկախութիւն ստացած է Հայաստանը եւ այդ հին հոգեբանութիւնը ի զօրու չէ այլեւս: Հոն ուր կը շարունակուի՝ ժամանակավրէյ ըլլալու մօտ է:

Այսպէս է որ հայութեան յատկանշական հոգեվիճակը՝ սփիւռքային զգացումն է, հայը հազար տարիէ ի վեր սփիւռքային է եւ Հայաստանը մաս կը կազմէ Սփիւռքին, գէթ այն մասը հայութեան, որուն մօտ հողի միսթիքը եւ ապրումը փոխարինուած են քաղաքային ու «քոլմոբոլիթ» աշխարհահայեացքով: Եւ եթէ ճիշտ է այս պրպտումը քանի մը գաղափարներու շուրջ, եւ եթէ իմաստ մը ունի հայ ազգին կորովի ներկայութիւնը պատմութեան բեմին Ձերդ դարուն՝ ուրեմն հայութեան վերջնական վերադարձը ու հաւաքուիլը իր պատմական հայրենիքին մէջ լուծումը չէ հայութեան տագնապին: Հայ ժողովուրդը միշտ աւելի մեծ ու հեռու տեսած է քան իր հողային հորիզոնը: Իր հողերէն դուրս պոռթկալով եւ Սփիւռք ստեղծելով՝ հայը իր բանականութենէն անդին գտնուող ոյժերու հնազանդած է, բնազանցական մարտահրաւէրի մը հակազդած է: Հայ արդեօք աւելի՞ մեծ է քան իր հողային սահմանները, քան Հայաստանը, եւ «մենք մեր իւղով տապկուինք»ը պարտուած մարդոց գաղափարաբանութիւնն է: Վիճելի հարցեր են ասոնք, սակայն կը թուի թէ կարելի է լրջօրէն խօսիլ հայուն համամարդկային «առաքելութեան» մը մասին, որուն զարգացումին փուլերէն մին է Սփիւռքացումը: Ի՞նչ է այդ «կոչումին» բնոյթը եւ ի՞նչ պարտաւորութիւններ կը դնէ ատրկա մեր ազգին

ուսերուն: Պարզ արկած է, որ վերջին հինգհարիւր տարիներու ընթացքին հայ մշակոյթը Հայաստանէն դուրս, աշխարհի չորս ծագերուն - Կաթֆա, Նոր Զուղայ, Աստրախան, Պոլիս, Մատրաս, Կալկաթայ, Սան Պեդրեզպուրկ, Մոսկուա, Տորպադ, Զմիւռնիա, Թիֆլիս, Վենետիկ, Փարիզ եւայլն - ծաղկած է, հոն՝ ուր օտար մշակոյթներու հետ շփման մէջ մտած է: Հարցումներ...:

Այնպէս կը թուի թէ մեր մեծագոյն տաճնապը՝ մեր ազգային երկուութեան, մեր համամարդկային չափերուն չգիտակցիլն է: Ծղծիմ հաշիւներու, հատուածական ստերը կոհներու, մանրանկար փառասիրութիւններու հետամուտ՝ մեր ազգը կորսնցուցած է արդեօք հաւատքը իր ներքին կարողութեանց եւ իր իրագործումին վրայ: «Հայոց ազգը, պարոն նաւապետ, կորցրել է ճանապարհը եւ պահել է միայն սովորութիւնները... կորցրել է Ոգին եւ պահել է ձեւը... Մեմֆ պարտուած եմք» կ'ըսէր Զարեանին հերոսը յիսուն տարի առաջ, ցոյց տալով մտածումի ուղղութիւն մը, որ այսօր ալ ի զօրու է:

Մեր ազգային հոգեբանութեան այս թուլացումին ցայտուն երեւոյթներէն մին մշակոյթին մէջ կը յայտնուի: Մեր պատմութեան վերջին դարերու ամէնէն կարեւոր, համամարդկային դէպքը՝ Մեծ Նդեռնն է: Մինչեւ 1915 մեր գրականութիւնը թերած մնացած էր, որովհետեւ հայու կեանքը չէր բացուած մարդկութիւնը յուզող մեծ թեմաներուն ու գոհացած էր իր սահմանափակ, տեղական տրամներով զարգանալ: Նդեռնով մեր ժողովուրդը յանկարծ կը մտնէր մարդկային մեծագոյն ողբերգութիւններու ապրումին մէջ եւ առիթ մը կը ներկայանար մեծ, համամարդկային գրականութիւն մշակելու: Մեր գլուխէն վեր թեմայ մըն էր ու միայն Օշականն էր, որ այդ բացառիկ առիթը զգաց ու իր «Մնացորդաց»ով փորձեց մարտահրաւէրին բարձրութեան ստեղծագործել: Ծիւղ մը եղաւ նաեւ Զարեանին կողմէ, բայց միւս բոլորը փաթթուեցան անձնական պզտիկ վիշտերու, եսակեդրոն փորձառութիւններու, անձնական յուզումնահեղձ ապրումներու եւ հոն ալ սպառեցան: Հայութիւնը կորսնցուց արտակարգ առիթ մը համամարդկային տարողութեամբ վկայութիւն մը ընելու: Հայաստան՝ - չեկաւ Փասթէռնաք մը, Սուլթէնիցին մը: Յոյները Քաղանցագիս մը, Սէֆէ-Րիս մը տուին, Ալպանացիները՝ Գատարէ մը, Նուկոսլանները՝ Անտրիշ մը, Քիւրտերն անգամ Նաշար մը տուին: Մենք բաւարարուեցանք հայ հանրութեան ազգային հպարտութիւնը կամ ախորժակները գոհացնելով: Վերջին հարիւր տարիներուն՝ մենք մեր կարողութեանց բարձրութեան չապրեցանք՝ հակառակ որ Սփիւռքեան մեր պատմութիւնը մեզ արեւմտեան քաղաքակրթութեան մեծ ուստաններուն մէջ զետեղած էր: Այս կացութիւնը ուղիղ արդիւնք է մեր դժկամութեան կամ անկարողութեան՝ Սփիւռքեան ինքնութիւնը լիովին ընդունելու եւ օգտագործելու:

Պէտք եղաւ որ Սփիւռքի առաջին յիսուն տարիներու «ժխտական Սեբումդը» անցնի, 70ական թուականներու արիւնհանգ փորձառութիւնները պայթին մեր գլխուն ու 45 երիտասարդ կեանքեր զոհուին եւ թուրքին անդոհէն չսոսկացող, աւանդական լաց ու կոծէն խրտչած սերունդ մը հրապարակ իջնէ, պէտք եղաւ որ Հայաստանեան «քրոքականտի մշակոյթիմ» բուն էութիւնը յայտնի ըլլայ մեզի՝ որպէսզի Սփիւռքեան ինքնութեան հարց մը լրջօրէն դրուի: Եւ ահա այդ առթիւ է որ կը շեշտուի թէ մեր բուն տագնապը՝ անգիտանալն է թէ տագնապ ունինք...:

Ամէն մշակոյթ մէկ, հիմնական հարց կը դնէ ու կը ջանայ պատասխանել – իմֆնութեամբ հարցը: Ո՞վ եմ ես, ուրկէ՞ կու գամ եւ ո՞ւր կ'երթամ: Հայերուս պարագային, յստակ է թէ Հայաստանի մէջ այդ հարցումը չի՝ զբաղեցնէր մարդոց միտքը: Ի վերջոյ, երբ հայ մը կը ծնի՝ հոն իր ինքնութիւնը պատրաստ իրեն կը սպասէ իր օրինակին մէջ: Զկայ ընտրութիւն, չկայ բացառիկ ճիշդ՝ տէր կանգնելու ինքզինքին: Ասիկա այնքան բացարձակ է, որ շատերուն համար Հայաստանէն դուրս գտնուողները արդէն հայկական ինքնութիւնը կորսնցնելու առաջին աստիճանին վրայ կը գտնուին, իսկ հայերէն չգիտցողները՝ կորսուած գացած են:

Սփիւռքի մէջ սակայն տարբեր է – հայկական ինքնութիւնը անձնական որոշումի, ընտրութեան հարց մըն է հպայտ, որովհետեւ աւանդական ազգային պատկանելիութիւնը «արեան» եւ մշակոյթի ճամբով անբաւարար է: Եւ ո՞րքան այս երկուքը ազօտին ու բարեխառնուին տեղական մշակոյթի ազդեցութեան տակ՝ ա՛յնքան աւելի հրամայական կ'ըլլայ անձնական ազդակը: Եւ հոս է որ Հող յղացքը մեծագոյն արգելքը կրնայ հանդիսանալ Սփիւռքահայուն համար՝ եթէ անոր տեղը զբաւէ հողի արուեստական պաշտամունք մը, հրահրուած ազգային զգացումէն, անցնող սերունդներու հմայքէն եւ ընդօրինակուած Հայաստանէն:

Վաւերական եւ անվաւեր հայու հարց մը կը ծագի, որ իր կարգին, յանցանքի զգացումը կամ տանջահար խիղճը կը գետեղէ անոր մէջ: «Օտար փիերու», «ցուրտ հողի», աքսորեալի, գաղթականի եւ մերժուածի բարդոյթները կու դան ամբողջացնել պատկեր մը, որ շատ դիւրաւ չարաչահեցին Հայաստանի համայնավար վարչակարգին դեկավարները:

Ահա այս խոչնդոտներուն դէմ պայքարելով է որ Սփիւռքահայը կրնայ գտնել իր ինքնութիւնը: Հայաստանի փրկարար դերի մը, հայ պետականութեան մը տալիք բարոյական եւ ա՛յլ նեցուկներուն վրայ դրուած յոյսերը հազուադէպ պարագաներու օգտակար են, աւելի յաճախ տկարութեան փաստ մըն են ու կը դժուարացնեն անձնական ընտրութեան արարքը:

Այս ընտրութիւնը ամէնէն կարեւոր քայլն է, որովհետեւ կը համադրէ իր մէջ երկու տարբեր տարրեր: Հայկականութեան գիտակցութիւնը եւ մարդկային մշակոյթի բարձրագոյն մակարդակի հաղորդակցութիւնը: Եւ կամ, աւելի պարզ բառերով՝ հայ եւ ոչ-հայ մշակոյթները:

Այսօր, Սփիւռքի մէջ իրարու հետ կը կենակցին ու իրարու վրայ կ'ազդեն երեք տեսակ մշակոյթներ: Առաջինը եւ ամէնէն լայնածաւալ՝ ժողովրդայինն է: Առողջ, կենսունակ, դարձած կեանքի վայելումին եւ որ յաճախ ֆոլքլորի մը բնոյթն ալ կ'առնէ: Ինչ որ զանգուածը կը կատարէ իբր իր ազգային կեանքին մէկ արարքը - հանդէսները, մամուլը, եկեղեցական կեանքը, մշակոյթի անուան տակ եղածին մեծագոյն մասը, տօնակատարութիւնները, ոգեկոչումները, Հայաստանէն եկածին կամ ընդօրինակուածին չորս հինգերորդը եւ նման ժամանցները - մաս կը կազմէ ժողովրդային մշակոյթին:

Կայ նաեւ միւս բեւեռը - ընտրանի մտաւոր կեանքը, որ կ'արտայայտուի գեղարուեստի, գրականութեան, մտածողութեան զանազան կերպերով: Այս մշակոյթը, իր յաջողագոյն պարագային՝ կը մասնակցի դարուն լաւագոյնին եւ տեղական քաղաքակրթութեան հետ հաղորդ է, միշտ պահելով իր մէջ ազգային գիտակցութիւնը: Եւ կայ երրորդը, կրկին ժողովրդայինի մակարդակին՝ որ խառնուրդ է հայկականին եւ երկրին միջին մշակոյթին: Միացեալ Նահանգներու մէջ ճանչցուած է իբրեւ khendjuk culture (խնճոյքի մշակոյթ) եւ ունի իր բարբառը, աւանդութիւնները եւ կառոյցները:

Այս երեք աստիճաններէն միայն ընտրանին է որ ինքնութեան հարց մը լրջօրէն կը դնէ իր մտածումներուն կեդրոնը: Եւ այն երկիրը, ուր քաղաքակրթական գիտակցութիւնը զարգացած է՝ հո'ն է որ Սփիւռքահայը լաւագոյն պայմանները ունի դիմանալու եւ յառաջդիմելու, որովհետեւ հո'ն է որ ինքնութիւն նուաճելը կեդրոնական հարց է հայուն եւ ոչ-հայուն համար հաւասարապէս: Այս է պարագան Եւրոպական գաղութներուն: Միացեալ Նահանգներու մէջ մշակոյթը չէ ուղղուած դէպի ոգեկան նուաճումներ եւ ինքնութեան հարց մը չի՝ զբաղեցներ մարդոց միտքերը: Բազմամշակոյթ երկիր է, բայց բազմամշակոյթ ինքնութիւն կոչուած բան մը դեռ գոյութիւն չունի աշխարհի երեսին: Միջին Արեւելքի մեր գաղութներու պարագան բոլորովին տարբեր է այս երկուքէն: Հոն հայկական ինքնութիւնը վտանգուած չէ ու արաբ մշակոյթին շեշտ ինքնութիւնը շատ տարբեր է, որոշ կողմերով, հայկականէն: Սակայն հոգային մշակոյթ է, այսինքն իր պատմական հողերէն դուրս չի՝ կրնար ապրիլ, «սքաթիֆ» է եւ ոչ թէ շարժուն՝ հայկականին նման:

Հայուն շարժականութիւնը, անհանդարտութիւնը երկսայրի սուր է: Կը թուի թէ սփիւռքեան լինելութեան հոլութիւնը մնայուն շարժիլ,

տարտղնուիլ, նոր գաղութներ հաստատել ու նորէն շարժիլ՝ եւ այդ միջոցաւ՝ արթուն եւ ուշադիր մնալ է: Եւ ըստ «Ընկերային տարուհի-նականութեան» օրէնքին, տկարները եւ լուսանցքայինները բնական կերպով կը թափին ճամբու եզրին ու կը մնան տոկունները, առողջները: Արմատ չձգելու այս քաղաքականութեան հետեւանքով սակայն, հայերը դժուարութիւն կ'ունենան լիովին մասնակցելու երկրի ոգեկան կեանքին ու կը տուժէ հայ միտքն ու թիւը: Կայ Լիբանանի օրինակը - եթէ «դրական չէզոքութիւն» չորդեգրուէր, արմատ կ'ունենայինք երկրին մէջ ու աւելի մեծ թիւով հոն կը մնայինք եւ գաղութը աւելի բարգաւաճ կ'ըլլար այսօր: Integration թէ ոչ - վէճը դեռ կը շարունակուի:

Վերջին հարց մը, որ կը ծագի Սփիւռքի ներկայ վիճակէն՝ անոր կառոյցներու խնդիրն է: Գերիշխան Հայաստան մը միակ իշխանութիւնն է, յաչս միջազգային կարծիքին, որ տէր կրնայ սահմանել Հայ Դատն ու տէր կանգնիլ անոր: Ինչ որ կը ստիպէ քաղաքական կուսակցութիւնները, ի Սփիւռս եւ ի Հայաստան, վերանայիլ իրենց քաղաքական ուղեգիծին ու նոյնիսկ իրենց *raison d'être*-ին: Այս կացութեան դիմաց, մէկ ճամբայ կը մնայ Սփիւռքի կազմակերպութիւններուն առջեւ - արմատական կերպով վերջ տալ հարիւր տարիէ ի վեր սովորութիւն դարձած թշնամութիւններուն, հակառակութիւններուն եւ կռիւններուն, հաշտուիլ իրարու հետ, տէր կանգնիլ Սփիւռքին եւ լծուիլ զայն վերակառուցանելու գործին: Այսինքն՝ համասփիւռքեան գործակցութիւն, Գերագոյն Խորհուրդի մը ընտրութիւններ, պաշտպանութիւն արեւմտահայ մշակոյթին, ուղղագրութեան եւ Հայ եկեղեցւոյ շահերուն: Առաւել՝ նեցուկ կանգնիլ ժողովրդավար Հայաստանին եւ Արցախին, յատկապէս կենաց մահու պայքարին մէջ, որ կը մղեն անոնք պահելու համար իրենց անկախութիւնը:

Այս չափանիշով ու նպատակով աշխատանք մը միայն երեւան կը հանէ մեր ազգային ինքնութեան գիծերը, եւ ոչ թէ ակադեմական ուսումնասիրութիւններ: Սակայն, անհրաժեշտ է հաւատալ Սփիւռքի իրականութեան եւ ճշմարտութեան, գիտակցիլ ինքնութեան հրատապ հարցին եւ զգալ պատմական բախտորոշ պահը, որ գալիք տասը - տասնհինգ տարիները կը ներկայացնեն մեր ազգին համար:

Սիւտնի - Աւստրալիա

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ